

РЕЦЕНЗІЇ

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2022. – Т. 45. – С. 264-271
DOI: 10.31861/mhpi2022.45.264-271

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2022. – Volume. 45. – pp. 264-271
DOI: 10.31861/mhpi2022.45.264-271

© Іванна Макух-Федоркова ¹
© Ольга Макух ²

**Вплив соціальних мереж на сучасне суспільство
та зміну глобальних політичних процесів**

Макнамі Р. Зафейсбучені: як соціальна мережа штовхає світ до катастрофи.
Київ: Книголав, 2021. 376 с.

В даній статті аналізується дослідження відомого американського бізнесмена, венчурного капіталіста, музиканта, одного з перших інвесторів Facebook та на початковому етапі наставника Марка Цукерберга – Роджера Макнамі «Зафейсбучені: як соціальна мережа штовхає світ до катастрофи». Автор розкриває об'єктивні факти ролі сучасних технологій, завдяки яким найбільш популярні соціальні мережі маніпулюють увагою мільйонів людей, згубним чином впливають на психологічне здоров'ю та втручаються у політичні процеси світових держав. Акцентує увагу на загрозах демократії через технічні і бізнес рішення власників соціальних мереж, а також застерігає про небезпечні наслідки діяльності відомих Інтернет платформ на суспільство. Книга наповнена фактичним матеріалом і цікавими прикладами, підсилює інтерес і те, що аналізуючи теперішню дійсність Роджер Макнамі ділиться власним досвідом і наводить переконливі приклади, тим самим вибудовує своє бачення проблем та шляхів їх уникнення в майбутньому.

Ключові слова: цифрові технології, соціальні мережі, Інтернет платформи, дезінформація, маніпулювання, інновації, платформи Facebook, Google, Instagram, Twitter, штучний інтелект, глобальні монополії.

¹ Кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна. E-mail: ivanna.makuch7@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-2198-8727>.

² Кандидат психологічних наук, доцент кафедри гуманітарної освіти і туризму факультету економіки та природокористування Відокремленого підрозділу НУБіП «Бережанський агротехнічний інститут», Україна. E-mail: makuh.oi@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-7021-363X>.

The Impact of Social Networks on Modern Society and Changes of Global Political Processes McNamee R. *Zucked: Waking Up to the Facebook Catastrophe*. Knyholav, Kyiv, 376 s.

This article examines the study of Roger McNami, a well-known American businessman, venture capitalist, musician, one of Facebook's first investors, and Mark Zuckerberg's mentor at the beginning – Roger McNamee «Zucked: Waking Up to the Facebook Catastrophe». The author reveals the objective facts of the role of modern technologies, thanks to which the most popular social networks manipulate the attention of millions of people, have a detrimental effect on mental health, and interfere in the political processes of world powers. Emphasizes the threats to democracy through technical and business decisions of social network owners, also it warns about the dangerous consequences of well-known Internet platforms on society. The book is full of factual material and interesting examples.

Keywords: digital technologies, social networks, Internet platforms, misinformation, manipulation, innovations, Facebook platforms, Google, Instagram, Twitter, artificial intelligence, global monopolies.

Світ увійшов в епоху цифрових технологій, а соціальні мережі для сучасної людини стали складовою частиною життя, проте виявилось, що не все так однозначно. Адже цифрова революція вплинула на зміни суспільного устою, з'явилася проблема протидії пропаганді та маніпуляції свідомістю, діють спеціальні структури, які втручаються у вільний дискурс та роблять все для того, що відволікти увагу, дезінформувати, сформувати певні уявлення та переконання. У людей є велика потреба заочно спілкуватися з незнайомцями, а сучасні технології дають таку можливість і за лічені хвилини поширити свою думку на весь світ. Проблеми буденного життя штовхають людей до пошуку задоволення у віртуальному житті, в якому активно використовується маніпулювання як на політичному, так і на економічному рівні. В цьому контексті варто представити до уваги працю американського бізнесмена, інвестора, венчурного капіталіста та музиканта Роджера Макнамі під назвою «Зафейсбучені: як соціальна мережа штовхає світ до катастрофи» (вперше видану в 2019 р.³), в якій автор аналізує вплив Facebook на світову політику та бізнес, розкриває як з його допомогою можна маніпулювати людською свідомістю та впливати на результати виборів, процес прийняття рішень в сфері охорони здоров'я, інновацій, а також застерігає про згубні та небезпечні наслідки діяльності відомих соціальних платформ на суспільство.

Роджер Макнамі є одним з найбільш успішних інвесторів Кремнієвої долини. Протягом 40 років він активно брав участь у створенні індустрії персональних комп'ютерів та Інтернету, допомагав становленню найбільш багатих і успішних ІТ-підприємців та закладав основи Amazon, Google и Facebook. В 2006 році він познайомився з 22-річним Марком Цукербергом та став особистим його ментором. Також посприяв працевлаштуванню в компанію Шерил Сендберг (головного операційного директора, а з 2012 року – члена ради директорів), яка перетворила соціальну мережу Facebook в один із найбільш прибуткових проєктів в історії. Роджер доклав багато зусиль до розвитку та глобального успіху Facebook, самі заслуги Макнамі неодноразово визнавав Стів Джобс, а своє захоплення та повагу висловлював навіть Біл Гейтс.

Проте за десять років знайомства і підтримки Цукерберга, Макнамі перейшов від підтримки і захоплення до засудження та опозиції його діяльності, і на сьогодні є одним із найбільш гострих критиків соціальної мережі та surveillance капіталізму в цілому. Основний аргумент критики автора спрямований на те, що соціальна мережа руйнує демократію, підриває цінності вільного ринку та розпалює різні форми ворожнечі і конфліктів, а також пагубним чином впливає на психіку її користувачів. Автор наголошує на силі технологій, маніпулюванні увагою людей та поляризації суспільства. Зокрема, в передмові книги зазначається «У більшості демократичних країн Facebook став потужним інструментом новин..... однак ця соціальна мережа більш ніж просто форум. Це бізнес, спрямований отримувати максимальний прибуток і керований однією особою. Це гігантський штучний інтелект, який впливає на кожен сферу діяльності користувача в політиці і поза нею»⁴. Для того щоб маніпулювати величезною аудиторією бізнес-

³ McNamee, Roger (2019) *Zucked: Waking Up to the Facebook Catastrophe*. Penguin Press, New York, 321 p.

⁴ Макнамі, Роджер (2021) *Зафейсбучені: як соціальна мережа штовхає світ до катастрофи*. Книголав, Київ, с. 24.

модель таких компаній як Facebook та Google побудована на ретельному зборі якомога більшої кількості інформації про людей. В результаті отримується доступ не тільки до таємних повідомлень, але й емоцій та почуттів більше ніж 1,47 млрд. людей на планеті (1,47 млрд. щодня заходять у Facebook)⁵. Отримана інформаційна база даних про користувачів передається рекламодавцям, і відбувається це все таємно.

Певна річ, платформи Facebook та Google створювалися не для того щоб маніпулювати, але з часом перемогла жадібність до максимального прибутку. Отримуючи інформаційну базу користувачів з їх метаданими Інтернет компанії можуть активно контролювати споживацьку аудиторію і тим самим нав'язувати та спонукати до придбання значної кількості товарів й послуг. В такий спосіб реклама в соціальних мережах стала способом маніпуляції, адже «Facebook дає змогу рекламодавцям ідентифікувати особливості кожного користувача й звертатися конкретно до нього. Ідеї, отримані в такий спосіб, змінили природу таргетингу. Ба більше, уся ця інформація надходить у штучний інтелект Facebook (або Google). Її можуть використовувати рекламодавці, щоб експлуатувати емоції користувачів, підвищуючи ймовірність, що вони куплять ту чи іншу модель авто або проголосують певним чином»⁶.

На сторінках своєї праці Роджер Макнамі переконливо доводить, що соціальні мережі та ІТ - корпорації мають значно більше впливу, аніж традиційні ЗМІ і державні інститути, і спроможні відігравати вирішальну роль в глобальних політичних процесах. Так, у 2016 році Росія використала Facebook для збору інформації про американських користувачів. А вже в 2017 році, представники компанії визнали, що прихована інформація про 126 мільйонів користувачів Facebook та 20 млн. мережі Instagram потрапили під російський вплив в період передвиборної президентської компанії США⁷. Виявилось, що в американському демократичному суспільстві політики надто повільно реагували на стрімкий прогрес технологічних монополістів, а перемога Дональда Трампа на президентських виборах 2016 року продемонструвала абсолютно нову розстановку сил. Роджер Макнамі разом з Гаррісом Трістаном, колишнім фахівцем з етики розробок Google провели ціле розслідування діяльності впливу Інтернет платформ та безпосереднього використання бази даних Facebook в період американських президентських виборів. В результаті проробленої роботи та зібраної доказової бази, у липні 2017 року вони приїхали до Вашингтону та зустрілися з сенатором Марком Ворнером. Основна мета зустрічі полягала у запобіганні втручанню соціальних мереж в майбутні виборчі процеси, а також ретельний аналіз інструментів маніпуляційного впливу на користувачів. Гіпотези, які були озвучені Р. Макнамі та його колегою стверджували, що Росія розпочала соціальну медіакампанію ще в 2014 році, коли почався рух за відокремлення Каліфорнії. Активність в соціальних мережах підтримували російські боти, які створювали різноманітні групи, ширили екстремістські та расистські повідомлення, фейкові новини, теорії змови, ненависницькі висловлювання, утворюючи так звані бульбашки фільтрів. Відомо, що соціальні мережі складаються з великої кількості соціальних бульбашок, які можуть навіть не здогадуватися про існування одна одної, вони стежать за користувачами, нав'язують певну інформацію, поглиблюють емоційну прив'язаність учасників мережі та ін. Варто наголосити, що ще у 2011 році виконавчий директор сайту Upworthy Елі Перізер написав книгу «The Filter Bubble» («Бульбашка фільтрів»)⁸, в якій переконливо довів як користувачі соціальних мереж потрапляють в ізоляцію та полон власних уподобань. Російське втручання в соціальні мережі було надзвичайно ефективним та як це не парадоксально, проконтролювати цей вплив не змогли американські спецслужби, країни з високим рівнем демократії, дотримання принципів правопорядку та безпекової політики.

Щоправда розслідуванням автора і його колеги Г. Трістана дуже серйозно зацікавилися члени Конгресу, які задля ретельного дослідження справи залучили провідну експертку з вивчення теорії змови через Інтернет – Рене Діресту⁹. Було встановлено, що Росія поширювала дезінформацію через Facebook, Instagram, Twitter, що і вплинуло на результати виборів у листопаді 2016 р. В результаті у лютому 2018 році спеціальний прокурор США – Роберт Мюллер звинув-

⁵ Макнамі, Роджер (2021) *Вказ. пр.*, с. 111.

⁶ Там само, с. 94.

⁷ Там само, с. 164.

⁸ Pariser, Eli (2011) *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. The Penguin Press, New York. URL: <https://www.rulit.me/books/the-filter-bubble-what-the-internet-is-hiding-from-you-read-314081-2.html>.

⁹ Макнамі, Роджер (2021) *Вказ. пр.*, с. 154.

ватив 13 росіян і три російські фірми у зборі інформації про американських виборців 2016 р. та використання технології маніпуляції людською поведінкою¹⁰.

Але найбільше непокоїть автора на сторінках його праці той факт, що керівництво Facebook досить гнучко ухиляється від несення відповідальності та докорінної трансформації політики самої компанії. Очевидно, що соціальна мережа, яка за період свого існування отримала 40 млрд. дол. прибутку та 2,2 млрд.¹¹ активних користувачів почувається доволі впевнено і незалежно, а поведінку і реакцію М. Цукерберга автор розцінює нескромною, зухвалою, надмірною, з ефектом Мідаса (Мідас – герой давньогрецького міфу, все до чого він торкався перетворювалося в золото. Цей ефект, при якому люди, що би вони не робили, завжди добиваються успіху).

Після подій зазначених вище, Роджер Макнамі проаналізував усю ситуацію і написав розгорнуте есе, в якому розкрив усі проблеми політики компанії та закликав керівництво – М. Цукерберга і Шерил Сендберг до серйозної соціальної відповідальності. Але перед тим як опублікувати в пресі, Макнамі надіслав його Цукербергу, адже був особисто знайомий з ним та мав пряме відношення до формування та розквіту компанії Facebook. В результаті він отримав від нього відповідь, що лист ретельно вивчить менеджер із зв'язків з громадськістю і зв'яжеться з ним, проте жодної реакції так і не поступило. Цей факт остаточно переконав автора книги, що Facebook представляє собою пряму загрозу демократії і державі потрібно вжити негайних заходів для посилення контролю. 7 січня 2018 року Роджер Макнамі опублікував своє есе у *Washington Monthly*¹². Дана стаття викликала неабиякий резонанс в усіх ЗМІ, мільйони людей активно обговорювали та аналізували прочитане. Більше того, зміст есе справив позитивне враження на Дж. Сороса, який попросив у Р. Макнамі допомоги у коригуванні тексту промови на Всесвітній економічний форум в Давосі (24 січня 2018 р.). Важливо, що автор книги у додатку 2 подає повний текст промови Дж. Сороса «Цей момент в історії» (25 січня 2018 р.), що серйозним чином підсилює науковий зміст праці та справляє позитивне враження від самого оформлення¹³. Готуючи промову було використано факти надані Макнамі, які чітко підкреслювали, що на сучасному етапі монополістичні Інтернет-платформи, такі як Google і Facebook несуть пряму загрозу демократії, бо не відповідають за контент на сайтах, які ширять дезінформацію. Варто зазначити, що Сорос позитивно оцінив політику ЄС за підхід щодо захисту користувачів від Інтернет монополій та політику протидії дезінформації¹⁴. І справді в країнах ЄС почали діяти нормативно-правові документи, які зобов'язують Інтернет компанії попереджати користувачів про збір інформації. Більше того, 20 вересня 2018 р. Європейською Комісією було підписано «Кодекс практики Європейського Союзу щодо протидії дезінформації»¹⁵. «Це перший випадок у світі, коли онлайн-платформи, провідні соціальні мережі та рекламна індустрія добровільно погодилися на підписання документу, який передбачає стандарти саморегулювання у боротьбі з дезінформацією. Підписанти визнають і підтримують висновки Комісії стосовно того, що «вплив на громадян великих обсягів дезінформації, що вводять в оману чи є очевидно неправдивими, становить серйозну проблему для Європи»¹⁶.

Facebook, з часу свого заснування (лютий 2004 р.) і до сьогоднішнього дня (з жовтня 2021 р. Facebook володіє компанія Meta) став потужним економічним рушієм, який постійно експери-

¹⁰ Grand Jury Indicts Thirteen Russian Individuals and Three Russian Companies for Scheme to Interfere in the United States Political System (2018), *JUSTICE NEWS*, February, 16. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/grand-jury-indicts-thirteen-russian-individuals-and-three-russian-companies-scheme-interfere> (accessed: 20.01.2022).

¹¹ Макнамі, Роджер (2021) *Вказ. пр.*, с. 185.

¹² McNamee, Roger (2018) How to fix Facebook – before it fixes us, *Washington Monthly*, January, 7. URL: <https://washingtonmonthly.com/2018/01/07/how-to-fix-facebook-before-it-fixes-us/> (accessed: 24.01.2022).

¹³ Макнамі, Роджер (2021) *Вказ. пр.*, с. 352-363.

¹⁴ EU Code of Practice on Disinformation (2018) URL: <http://file:///C:/Users/USER/Desktop/1CodeofPracticeonDisinformation.pdf> (accessed: 20.04.2021).

¹⁵ Там само.

¹⁶ Макух-Федоркова, Іванна (2021) Маніпулятивні впливи як прояви сучасної соціокультурної кризи. Померанець П. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, Чернівецький національний університет, Чернівці, Т. 43. С. 296-306, <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1711/Makuh%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

ментує з новими типами даних, змінами дизайну та удосконаленням своєї моделі монетизації успіху. З кожним роком компанія вибудовувала стратегію зростання завдяки прийняттю нетрадиційних рішень та інноваційним розробкам, так званий хакінг зростання. Основна мета останнього – генерувати максимальні прибутки, розробити креативні стратегії та отримати якомога більше клієнтів¹⁷. Як зазначає автор праці «у світі хакінгу користувачі – це статистичні показники, а не люди»¹⁸. Завдяки цій формі маркетингу Facebook постійно вдосконалює рекламні інструменти та володіє ресурсами для відстеження величезної аудиторії ефективніше і швидше, аніж розвідка будь-якої країни світу. Для прикладу «Facebook мав мільярд користувачів наприкінці 2012 року, а в 2013 -му – уже 1,2 млрд., у 2014-му – 1,4 млрд., у 2015-му – 1,6 млрд., у 2016-му – приблизно 1,9 млрд., а в у 2017-му – 2,1 млрд.»¹⁹. Незважаючи на те, що з кожним роком соціальна мережа посилювала свою популярність та фінансові можливості, поступово почали виникати тривожні сигнали та спостерігатися певні порушення етичних принципів і норм. Хвиля поганих новин спіткала Facebook за межами США, бо у мережі з'явилися ненавистницькі висловлювання, які спровокували посилення насильства проти невинних жертв у Шри-Ланці та серед народностей рогіння в М'янмі (у 2018 р)²⁰. Обурення спостерігалися і серед постачальників споживацьких товарів, а саме Procter and Gamble та Unilever. Перша звинуватила керівництво платформи у порушенні правил висвітлення інформації у рекламній індустрії, а Unilever висловила протест проти фейкових новин та екстремістського контенту²¹. Проте, найбільший скандал розгорівся у грудні 2015 року, коли британська газета The Guardian опублікувала статтю, в якій зазначалося, що британська приватна компанія – Cambridge Analytica незаконно скористалася понад 50 мільйонами облікових записів користувачів Facebook, які були використані для маніпуляцій виборцями²². Нагадаємо, що дана організація виникла ще у 2013 р. для участі в політичних компаніях США і займалася збором даних про користувачів Інтернету та соціальних мереж, складала їх психологічні портрети і розробляла персоналізовану рекламу, а спеціалісти Cambridge Analytica прийняли участь в багатьох виборчих і президентських компаніях США.

Ці скандальні події змусили М. Цукерберга визнати провину і публічно вибачитися під присягою перед членами Конгресу й парламенту Об'єднаного Королівства. Разом з тим такі вибачення вже стали інструментом стандартного пакету зв'язків з громадськістю і серйозно не сприймалися, бо через деякий час компанія знову повернулася до активного ведення бізнесу в звичному стилі. З цього приводу автор рецензованої праці Р. Макнамі іронічно зазначив, що час змінити корпоративний слоган Facebook «Дій швидко і напролом, вибачайся, повторюй»²³.

Варто наголосити, що публічно представники Facebook завжди професійно відстоюють правові інтереси соціальної мережі і переконливо доводять, що несуть повну юридичну відповідальність за діяльність глобальної компанії. В цілому Інтернет-платформи є однією з найбільших прогалин у федеральних законах і нормах що стосуються конфіденційності, бо сучасні мережі були сформовані тоді, коли основою економічної філософії США став принцип дерегуляції. Звісно, після низки скандалів та під громадським тиском, керівництво Facebook прийняло рішення про внесення змін, які стосувалися умов розкриття конфіденційності інформації та оброблення даних користувачів. Однак, по-перше, це було зроблено з певним запізненням, по-друге, користувачі, які не дозволяють збирати інформацію про свою особу, не можуть до кінця бути впевненими, що компанії не порушать своїх зобов'язань, і по-третє, кожному користувачу

¹⁷ What is Growth Hacking? URL: <http://popupsmart.com/encyclopedia/growth-hacking> (accessed: 22.01.2022).

¹⁸ Макнамі, Роджер (2021) *Вказ. пр.*, с. 103.

¹⁹ Там само, с. 104.

²⁰ Miles, Tom (2018) U.N. investigators cite Facebook role in Myanmar, crisis, *Reuters*, March, 12. URL: <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-rohingya-facebook-idUSKCN1GO2PN> (accessed: 25.01.2022)

²¹ Макнамі, Роджер (2021) *Вказ. пр.*, с. 207.

²² Cadwalladr, Carole, Graham-Harrison, Emma (2018) Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach, *The Guardian for 200 years*, Mar 14. 24. URL: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> (accessed: 22.01.2022).

²³ Макнамі, Роджер (2021) *Вказ. пр.*, с. 228.

відомі приховані механізми на тих чи інших сайтах чи взагалі в Інтернеті, які підштовхують людей до того, щоб надати в результаті той самий збір інформації²⁴.

Аналізуючи дану монографію складається дуже позитивне враження від гуманної позиції автора та його щирого прагнення змінити політику сучасних соціальних платформ. Він занепокоєно висловлюється про те, що сьогодні соціальні мережі негативно впливають на психологічне здоров'я населення, бо ще з дитячих років нав'язуються певні моделі поведінки. Підлітки переймаються лайками фотографій і репостами беззмістовної інформації, дітей привчають до перегляду контенту, який нічому не навчає, а навпаки, сприяє розвитку боулінгу і тролінгу. Разом із Г. Трістаном та Дж. Стеером (захисник дітей від Інтернет-контенту, засновник Common Sense Media) було вироблено стратегію захисту громадського здоров'я від згубного впливу технологічних продуктів на дітей. У свою чергу, Трістан ініціював створення у лютому 2018 р. Центру гуманних технологій, який ставить собі за мету створити технологію керованою людиною, яка зведе до мінімуму залежність від гаджетів, а також передбачається розробка універсальної системи конфіденційності даних. Гуманні продукти не будуть наживатися на людських слабостях, натомість нова Інтернет платформа стане велосипедом для розуму²⁵. Центр гуманних технологій – це некомерційна організація, яка пояснює споживачам про темний бік технологій, проводить цікаві зустрічі та конференції, веде роз'яснювальну роботу. Цікаво, що до цієї організації долучилися і колишні працівники Facebook, серед них і Тевіс Макгінн (нині засновник компанії з дослідження ринків – Honest Data), який також серйозно занепокоєний як політикою, так і корпоративною культурою компанії. «Я попрацював там пів року і зрозумів, що навіть із середини я нічого не зможу змінити... Я не можу змінити цінності. Я не можу змінити культуру... Facebook – це Марк, а Марк – це Facebook... Навіть у президента Сполучених Штатів є система стримувань і важелів. А Facebook – це реально одна людина» – заявив Т. Макгінн²⁶. У 2017 році після історії про Cambridge Analytica до команди Центру гуманних технологій приєднався і колишній операційний менеджер Facebook – Сенді Паракілас. Він намагався переконати керівництво компанії у виробленні механізмів захисту конфіденційності даних, проте коли зрозумів, що в нього немає шансів, звільнився. Висновок який він зробив був наступний «Facebook не захищав персональних даних користувачів, бо широкий обмін даними сприяє кращому розвитку бізнесу. Чим довше користувач сидить у Facebook, то більше реклами побачить і ціннішим користувачем стане...».

Із вище сказаного зрозуміло, що найкращий спосіб переконати Facebook і Google змінити свою політику та перейти до керованої людиною технології – це створити конкуренцію та продемонструвати її цінність на ринку, саме до цього процесу і долучилися колишні співробітники компанії та інші зацікавлені особи. У червні 2018 р. Р. Макнамі разом з партнерами Common Sense Media та членами законодавчого органу Каліфорнії ухвалили один з найсуворіших законів про цифрову конфіденційність, і нехай це було рішення прийняте лише в одному штаті, проте це маленька, але перемога. Також Центр гуманних технологій працює над технологією, яка буде задовольняти усі потреби користувачів, але не порушуватиме приватність, ментальне і фізичне здоров'я, дасть змогу кожному сайту підтримувати особисту ідентифікацію. Адже усі компанії, що працюють з даними, повинні на законних умовах зберігати особисті дані користувачів, як це роблять лікарі та юристи²⁷. Важливо наголосити, що Р. Макнамі з колегами проводить велику просвітницьку роботу серед громадськості, влаштовують заходи на яких пояснюють згубних вплив технологій на здоров'я дітей та посилення психологічної залежності. З цією метою Центр гуманних технологій та Центр Common Sense Media на своїх сайтах розміщують рекомендовані онлайн-ресурси, підтримують друк спеціальної літератури та ін.

Автор рецензованої праці дуже занепокоєний впливом Інтернет платформ на сучасне суспільство і вважає, що в даній ситуації протистояти штучному інтелекту має активна громадянська позиція і державне регулювання. І щоб обмежити це втручання необхідно запровадити антимонопольне законодавство, яке буде сприяти захисту громадського здоров'я, демократії, конфіде-

²⁴ Макнамі, Роджер «Facebook и Google используют принципы позволяющие наживаться на человеческих слабостях» (2019), *Факты и комментарии*, URL: <https://www.pressreader.com/ukraine/fakty-i-kommentarii/20190307/281522227394744> (дата обращения: 18.12.2021)

²⁵ Макнамі, Роджер (2021) *Вказ. пр.*, с. 192.

²⁶ Там само, с. 202.

²⁷ Там само, с. 305.

нційності та конкуренції ринку. В цьому відношенні в ЄС, а особливо країнах Північної Європи, сильніші норми захисту соціальної політики і конфіденційності інформації, ніж в США. Інтернет-монополії слабо захищають людей від безробіття, натомість у Європі законодавство забороняє зловживати монопольною владою і контролює права і свободи працівників. Тому формування законів як на федеральному рівні, так і на рівні штатів є найкращою альтернативою в обмежені глобальної політики технологій. Потрібно поєднати антимонопольне регулювання, нові форми захисту конфіденційності та обмеження збирання даних для штучного інтелекту, адже ніхто не повинен використовувати дані користувачів без попередньої згоди²⁸. Що стосується громадянської позиції, то на думку Р. Макнамі щоб не допустити впливу технологій, користувачі повинні змінити спосіб їх використання. «Ми повинні якось змінити нашу культуру, щоб громадянська залученість стала пріоритетом»²⁹, а це звісно не просто, бо Інтернет платформи роками формували залежність, яка вже є стилем і способом життя кожної людини. Варто зазначити, що серія політичних скандалів та активна позиція громадськості уже підштовхнула Інтернет платформи до змін, а саме Facebook розробив значно кращі правила для виборчої реклами і запровадив певні обмеження для іноземців у розміщені політичної реклами, Google оголосив про формування гуманного дизайну для смартфона, також Twitter і Facebook заблокували частину фальшивих акаунтів.

В цілому ж оцінюючи рецензовану працю, можна сказати, що автор концептуально проаналізував факти, які засвідчили силу штучного інтелекту, мета якого маніпулювати увагою й поведінкою користувачів без їхньої згоди й відома. Тому праця Роджер Макнамі «Зафейсбучені: як соціальна мережа штовхає світ до катастрофи» спонукає кожного з нас до вироблення механізмів захисту від інформаційно-психологічних загроз, маніпулювання, дезінформації, формування навиків особистого критичного мислення, чіткої громадянської позиції, глибокого аналізу сучасних міжнародних відносин та конструктивного підходу у прийнятті рішень.

Список джерел

1. Макнамі, Роджер (2021) *Зафейсбучені: як соціальна мережа штовхає світ до катастрофи*. Книголав, Київ, 376 с.
2. Макнамі, Роджер (2019) Facebook и Google используют принципы позволяющие наживаться на человеческих слабостях, *Факты и комментарии*, URL: <https://www.pressreader.com/ukraine/fakty-i-kommentarii/20190307/28152227394744> (дата обращения: 18.12.2021).
3. Макух-Федоркова, Іванна (2021) Маніпулятивні впливи як прояви сучасної соціокультурної кризи. Померанцев П. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, Чернівецький національний університет, Чернівці, Т. 43. С. 296-306, <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1711/Makuh%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
4. Cadwalladr, Carole, Graham-Harrison, Emma (2018) Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach, *The Guardian for 200 years*, Mar. 14. 24. URL: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> (accessed: 22.01.2022).
5. EU Code of Practice on Disinformation (2018) URL: <http://file:///C:/Users/USER/Desktop/1CodeofPracticeonDisinformation.pdf> (accessed: 20.04.2021).
6. Grand Jury Indicts Thirteen Russian Individuals and Three Russian Companies for Scheme to Interfere in the United States Political System (2018), *JUSTICE NEWS*, February, 16. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/grand-jury-indicts-thirteen-russian-individuals-and-three-russian-companies-scheme-interfere> (accessed: 20.04.2021).
7. McNamee, Roger (2019) *Zucked: Waking Up to the Facebook Catastrophe*. Penguin Press, New York, 321 p.
8. McNamee, Roger (2018) How to fix Facebook – before it fixes us, *Washington Monthly*, January, 7. URL: <https://washingtonmonthly.com/2018/01/07/how-to-fix-facebook-before-it-fixes-us/> (accessed: 24.01.2022).

²⁸ Макнамі, Роджер (2021) *Вказ. пр.*, с. 309.

²⁹ Там само, с. 293.

9. Miles, Tom (2018) U.N. investigators cite Facebook role in Myanmar, crisis, *Reuters*, March, 12. URL: <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-rohingya-facebook-idUSKCN1GO2PN> (accessed: 25.01.2022).

10. Pariser, Eli (2011) *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. The Penguin Press, New York. URL: <https://www.rulit.me/books/the-filter-bubble-what-the-internet-is-hiding-from-you-read-314081-2.html>.

11. What is Growth Hacking? URL: <http://popupsmart.com/encyclopedia/growth-hacking> (accessed: 22.01.2022).

References

1. Maknami, Rodzher (2021) *Zafeisbucheni: yak sotsialna merezha shtovkhaie svit do katastrofy*. Knyholav, Kyiv, 376 s.

2. McNamee, Roger (2019) Facebook and Google use the principles of profiting from human weaknesses, *Facts and comments*, URL: <https://www.pressreader.com/ukraine/fakty-i-kommentarii/20190307/281522227394744> (Accessed: 12/18/2021).

3. Makukh-Fedorkova, Ivanna (2021) Manipuliatyvni vplyvy yak proiavy suchasnoi sotsiokulturnoi kryzy. Pomerantsev P. Tse ne propahanda. Podorozh na viinu proty realnosti. *Istorykopolitychni problemy suchasnoho svitu*, Chernivetskyi natsionalnyi universytet, Chernivtsi, T. 43. С. 296-306. <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1711/Makuh%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

4. Cadwalladr, Carole, Graham-Harrison, Emma (2018) Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach, *The Guardian for 200 years*, Mar. 14. 24. URL: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> (accessed: 22.01.2022).

5. EU Code of Practice on Disinformation (2018) URL: <http://file:///C:/Users/USER/Desktop/1CodeofPracticeonDisinformation.pdf> (accessed: 20.04.2021).

6. Grand Jury Indicts Thirteen Russian Individuals and Three Russian Companies for Scheme to Interfere in the United States Political System (2018), *JUSTICE NEWS*, February, 16. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/grand-jury-indicts-thirteen-russian-individuals-and-three-russian-companies-scheme-interfere> (accessed: 20.04.2021).

7. McNamee, Roger (2019) *Zucked: Waking Up to the Facebook Catastrophe*. Penguin Press, New York, 321 p.

8. McNamee, Roger (2018) How to fix Facebook – before it fixes us, *Washington Monthly*, January, 7. URL: <https://washingtonmonthly.com/2018/01/07/how-to-fix-facebook-before-it-fixes-us/> (accessed: 24.01.2022).

9. Miles, Tom (2018) U.N. investigators cite Facebook role in Myanmar, crisis, *Reuters*, March, 12. URL: <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-rohingya-facebook-idUSKCN1GO2PN> (accessed: 25.01.2022).

10. Pariser, Eli (2011) *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. The Penguin Press, New York. URL: <https://www.rulit.me/books/the-filter-bubble-what-the-internet-is-hiding-from-you-read-314081-2.html>.

11. What is Growth Hacking? URL: <http://popupsmart.com/encyclopedia/growth-hacking> (accessed: 22.01.2022).